

llós mall. 'mocós' (i *sorell* 'moc', probablement derivat regressiu): hi coincidiran el nom del peix (de pell ordinària) amb *sorollós* 'ressonant' (cf. cast. *sonarse* 'moçar-se').

Sorella, V. *sor* *Sorelles*, V. *sorollar* (SODEGAR) *Sorellet*, *sorellós*, V. *sorell* *Sorgall*, V. *soroll* (SODEGAR) *Sorge*, V. *soldat* (SOU) *Sorgir* 'reparar els forats d'un teixit', V. *sargir*

SORGIR, en el sentit de 'fondejar' o 'estar fondejant' ve sens dubte del ll. SÜRGERE 'alçar-se, estar dret en un lloc', que va aplicar-se a la nau que apareix fondejada i oscil·lant damunt de les onades: NAVIS SURGIT IN PORTU 'l'embarcació s'aixeca, roman en un port etc.', d'on després passà a 'ancorar-s'hi'; amb aquest valor el mot es propagà des del català a totes les llengües veïnes, des de Portugal fins a l'Adriàtic; amb el sentit de 'aparèixer de cop' és molt més modern, ús adaptat al del ll. *sürgere*. □ 1.ª doc.: S. XIII (Conso-²⁰lat; Desclot; Jaume I); l'acc. llatina, fi S. XIX.

En els textos més antics sovint el mot apareix en clara funció intransitiva: «L'almirall de Castella, veent que ells staven aquí més per lur dan e desonor --- manà tirar tot l'estol fora les tasques; e en aquell loc hon lo navili ha acostumat de *surgir*, collaren totes les naus per fer vela», Cròn. del Cerimoniós (Pagès, p. 353.25 = Bof., 344); «Quant les gens de les galees dels proensals oïren que --- demanaven batayla --- trameseren una barca armada --- per espisar quantes galees eren; e puys --- tornà-se'n e dix-lur que no eren pus de 12 galees, sí que ls proensals les tengren per lurs --- e vengren-se'n *surgir* devant les galees del rey d'Aragó, bé una gran balestada luyn, e quan veng sus l'alba del jorn --- bateren de remes per anar ferit les galees dels catalans --- e la batayla fo molt gran e forts ---», Desclot (NCL. v, 20.4, § 113, fets de 1283). «Que'l patró no gos *sorsir* en negun port», doc. ross. de 1395 (*InuLC*) on tenim *rg* > *rz* a la manera occitana. «Dressant la proha a desitjar lo celestial regne fins que vinguen a *surgir* en lo segur port de la Ciutat de Glòria», Gerson (*Menyspreu del món*, S. xv).

Altres cops s'endevina implícita la idea d'ancorar', com en la forma no gaire diferent que Muntaner reporta aquells mateixos fets de 1283: «meteren-se en mar --- e abans d'hora de matines ells foren davant lo port; e tantost, a la sorda, *sorgiren*, e enviaren los dos lenys armats davant, per descobrir lo port» (§ 83, Casac. II, 47.27); «en la primera guayta la nau féu vela e --- en tres dies passaren lo golf de Venècia, e foren en vista de Rodes e anaren al castell de sanct Pere, e aquí *surgiren*, per sperar vent que fos un poc fortunal», JoMartorell (Ag. I, 311). I ja en el mateix *Consolat de Mar*, des de les seves parts més antigues: «si lo senyor de la nau vol *surgir* en costera o en port o en altre loc on sie dubte, açò faça ab voluntat e ab acort dels mercaders ---» (§ 64, Pard., p. 111).

Indirectament serveixen també de testimoni les llengües veïnes, de l'ús etimològic en català (puix que del català manllevaren el mot): en Lope de Vega és en-

cara ben netament 'estar quieta la nau o oscil·lant lleument, en un lloc': «tal quisiera la envidia heresiarca / ver fluctuar, y no *surgir*, la barca» (DANT.); no se n'aparta gaire en el diari del primer viatge de Colom (1492): «llevólo en la nao hasta tierra a una población que estava de allí a 16 millas, junto a la mar, donde *surgió* el Almirante, y halló buen *surgidero* en la playa» (colle. de Fz. de Navarrete I, 91). Així mateix des dels més antics testimonis portuguesos «dando neste fundo por noite, *surgiram* ---», «foi *sorgir* na barra de Goa, hum bon espaço afastado della», Comentários d'Albuquerque, princ. S. XVI (I, cap. 10; II, cap. 30, p. 38).

En it.: «*Surgemmo* in quattro braccia, con assai paura di nostra perditione» en un doc. de 1598. I en francès, on és un mot peculiar del llenguatge del segle XVI: «après vous *surgissex* dedans l'isle déserte», Ronsard, *Hymnes*, p. 44; «fist aussi porter vivres en abondance à nos navires, qui *surgeoient* au port», Rabelais (Sainéan, *La Langue de Rabelais* I, 122); també fora de port: «combien de voyles peuvent *surgir* en mer», LBAIbert, *L'Architecture* (1553, RFgn. xxxii, 169). La posició de la nau alçant-se i apareixent en mar, com un arbre plantat damunt les arrels de l'àncora, es destaca en un passatge de la *Navigazione de Ca-da-Mosto* (1465): «noi incatenando tutte tre le caravelle insieme, *sorgemo* un' àncora, e con bonaccia tutte tre si tenivamo sopra quella» (en Ramusio, p. 107A).

Una construcció de sentit equivalent es feia amb el verb *estar* i el participi passiu del nostre verb. En forma arcaica aquest era *sort*, *sorta*, del ll. vg. SÜRCTUS, SÜRCTA (cf. it. *sorto*, *soria*): «entram-nos-en regatan al port, qui és plaja, de Tarragona, e --- quant Nós haguem menjat --- levà-s vent de lebeç, e féu-lo tant fort que les galees que estaven *sortes* denant aquella sglésia qui és denant lo port --- e en cada galea havia 3 hòmens, los 4 ne moriren e estorceren-ne los 2», Jaume I (§ 107, Ag., p. 157); després en la forma moderna, de participi feble: «en la ciutat de Bna., féu-ndressar --- 11 galeres que avia allí, e foren almiralls En R. Marquet e En Bg. Mallol --- e aquelles galeres staven *surgides* en la plage per defendre la plage si altres n' i venguessen d'altra part», Desclot (§ 157, NCL. v, 58.3).

En fi, ja antic en la forma més corrent d'aquest participi, que fou *surt*, *surtat*: «Almirall pot fer justícia, de tolre orelles e de córrer la nau, o per illa que sia poca, on sia la nau *surtat*, en què no haja senyoria», *Consolat*, cap. 328 (ed. Moliné): pena d'arrencar les orelles, o de córrer assotat d'un cap a l'altre de la nau o corrent per una illeta.

Partint d'aquesta bàsica i etimològica construcció intransitiva es passà a usar *sorgir* transitivament en el sentit de 'fondejar, ancorar la nau'. Llavors pot dur com a complement directe les àncores o la nau: «si lo senyor --- o lo notxer manaran *surgir* àncores en qualche loc hon elles seran», *Consolat* (cap. CCII, Pard., p. 243), o amb el verb en participi: «si nau o leny leixarà àncores en sparagol, o en altre lloc on les hau-